

Bécsi tézisek a nyelvpolitikáról

11+1 követelés a társadalmi részvétel erősítéséért

Bevezetés

A nyelvpolitika bécsi téziseit egy nemzetközi szakértői csoport dolgozta ki (lásd a linket: <https://www.idt-2022.at/site/dieidt/sprachenpolitischethesen>) a Bécsben megrendezett XVII. Nemzetközi Némettanári Konferenciát (IDT 2022) (<https://www.idt-2022.at/>) megelőzően. A tézisek az IDT 2022 konferencia keretén belül kerültek bemutatásra, és az augusztus 20-i záróeseményen fogadták el azokat. Politikai és szakmai körök számára egyaránt szólnak, s követik a konferencia mottóját **mit.sprache.teil.haben* („részvétel a nyelvvel”, azaz részese lenni valaminek a nyelv által) (<https://www.idt-2022.at/site/dieidt/leitbild>). A nyelvtanulás és -tanítás, valamint a tantárgyi tanulással összefonódó nyelvoktatás elsődleges célja a társalgási készség fejlesztése, amely elősegíti a döntéshozatali folyamatokban való felelősségteljes részvételt, valamint a társadalom egyenjogú tagjává válást.

1. A németnyelv-tanulás egy **többszínű társadalomban** zajlik. A tanórákra a tanulók is többszínű és multikulturális tapasztalatokat és készségeket hoznak magukkal, amelyeket szem előtt kell tartani. A társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a globális és regionális szempontokat és körülményeket figyelembe vevő nyelvpolitikának ezt támogatnia kell. A társadalom nyelvi és kulturális sokszínűségének tükröződnie kell a tananyagok és a tanulási paletta kialakításában, a tantervekben, a tanítás tartalmi elemeinek kiválasztásában, a szakmai képzésben és továbbképzésben, valamint a kutatásban.

2. A **nemzetközi együttműködést** pénzügyileg és szervezetenként meg kell könnyíteni, ill. támogatni kell. Az együttműködés különösen akkor sikeres, ha minden fél egyenlő jogokkal rendelkezik, és az együttműködés nyílt és átlátható eszmecserén alapul, amelyhez biztosítani kell a megfelelő keretfeltételeket. A német mint idegen és/vagy második nyelv szakmai szövetségei külön támogatást és elismerést igényelnek, hogy megerősített pozíciójuk révén el tudják látni hálózatépítési és tudásmegosztási feladataikat.

3. A németnyelv-tanulás és -tanítás vezérelvének az **empowerment** eszméjét kell tekintenünk, vagyis egy olyan nyelvi kompetencia fejlesztését, amely eleve az önálló (tovább)tanuláson, valamint a társadalmi és munkahelyi folyamatokban való részvételen alapul. A tanulók eltérő érdeklődésének, szükségleteinek az igényekre fókuszáló és változatos kínálattal kell megfelelni. Nem „emberi erőforrásként”, hanem emberi méltóságukat tiszteletben tartva, autonóm személyiségként kell tekinteni rájuk. Ez egyaránt vonatkozik a munkakör-specifikus németórákra és a felnőttoktatásra, valamint általánosságban a nyelvoktatásra és –tanulásra is.

4. A nyelvi repertoár lehetővé teheti a társadalmi folyamatokban való részvételt. Migrációs környezetben ezért a nyelvi képzésnek a bevándorlók valós életén, valamint munkával és **mindennapi életükkel kapcsolatos szükségletein** kell alapulnia. A nyelvtudást el kell különíteni a tartózkodási jogi kérdésektől, és nem lehet központi követelmény a munkaerőpiacon vagy a szociális ellátások igénybevételéhez. A nyelvvel nem szabad a diszkrimináció eszközeként visszaélni.

5. Az **iskolai németnyelv-oktatást** világszerte úgy kell kialakítani, hogy a tanulók **teljes nyelvi repertoárját** forrásként használja fel, és a nyelvtanulás összefonódjon a tantárgyi tanulással és az interdiszciplináris készségek oktatásával. A tanterveket és a tanulási célokat ennek megfelelően kell megfogalmazni, a nyelvi fejlesztést és a nyelvoktatást az óvodai neveléstől az iskolai élet végéig **általános érvényűen** kell megvalósítani.

6. A felsőoktatásban az **ösztöndíjprogramokat** és a **kutatások finanszírozását** állami támogatás segítségével kell kiépíteni – ezáltal bővítve a mobilitási, együttműködési lehetőségeket hallgatók, oktatók és kutatók számára – , amely jelentős mértékben hozzájárul a sikeres nyelvtanuláshoz. Biztosítani kell a kívánt tanulmányi, kutatási lehetőségek elérhetőségét, társadalmi-gazdasági háttértől függetlenül, különösen a hivatalosan német nyelvű országokban való tartózkodást illetően.

7. Nem megengedhető, hogy a **kutatást** a(z) (oktatás)politika kisajátítsa vagy korlátozza. Biztosítani kell annak **szabadságát, sokszínűségét** a német mint idegennyelv, ill. német mint második anyanyelv vonatkozásában. Az e területen elért kutatási eredményeket a(z) (oktatás)politikának el kell ismernie, és megfelelő intézkedésekkel támogatnia kell azok gyakorlati alkalmazását. Elő kell segíteni a transzdiszciplináris és nemzetközi együttműködést a kutatásban, éppúgy, mint a tudományos kommunikáció megteremtését a teljes szakmai közösség és a széles nyilvánosság számára.

8. A **tanárok számára** világszerte **hozzáférést** kell biztosítani **színvonalas minősítési programokhoz**, amelyek megfelelnek a magas szintű minőségi elvárásoknak, és figyelembe veszik a szakterület újabb eredményeit éppúgy, mint a regionális és intézményi különbségeket a mindenkori tanítási és tanulási kultúrák keretei között. Nem szabad hagynunk, hogy eltérő pénzügyi feltételek akadályokat gördítsenek e törekvések elé. A minősítési programokban való részvételt minden lehetséges eszközzel támogatni kell, és el kell érni annak elismertségét és megbecsültségét egy adott szakmai környezetben.

9. A **tanárok munkakörülményeit** az iskolában és iskolán kívül egyaránt javítani kell. Ez magában foglal egy tisztességes fizetést, a tanórák és az órákra való készülés kiegyensúlyozott arányát, valamint hosszútávú szakmai perspektívákkal és továbbképzési lehetőségekkel rendelkező munkahelyi feltételeket.

10. A **digitális változások** új lehetőségek széles tárházát nyitották meg mind a nyelvtanulás, mind a nyelvoktatás területén, például a jelenléti oktatásban, az önálló tanulásban és a virtuális osztályteremben. A digitalizáció megkönnyíti a nemzetközi együttműködést a kutatás és a nyelvpolitika területén is. Mindazonáltal a digitális lehetőségek nem pótolhatják a személyes találkozásokat, és nem vezethetnek a helyi emberi erőforrások leépítéséhez. Ahhoz, hogy a digitalizáció ne növelje tovább a már meglévő egyenlőtlenségeket, mindenki számára biztosítani kell a digitális világhoz való hozzáférést, pl. megfelelő technikai felszereltség és továbbképzési lehetőségek formájában.

11. A németnyelv-tanulás olyan nyelvi képzést jelent, amely magában foglalja az esztétikai és kulturális kategóriákra reflektáló tanulást, továbbá lehetőséget nyújt a fenntartható életmóddal, az emberi jogokkal és a nemek közötti egyenlőséggel való foglalkozásra. A nyelvtanulásnak a vitakészség fejlesztésén keresztül hozzá kell járulnia **egy békés légkör**, ill. az **erőszakmentesség** megteremtéséhez, valamint a kulturális sokszínűség elismertségéhez. Ezáltal a nyelvtanulás hozzájárul a **fenntartható fejlődéshez**, és erősíti a kozmopolita szemléletet.

A **nyelvpolitikára** önálló **politikai tudományterületként** kell tekintenünk, amely az eddigiekkel ellentétben nem köztes kategóriaként, hanem a diskurzusokban más politikai területekkel egyenrangú partnerként jelenik meg. A nyelvpolitika önálló tudományterületté nyilvánítása és kialakítása éppúgy feladata minden egyes államnak,

mint államközi és nem állami intézményeknek, ill. hálózatoknak a létrehozása, s amelynek mindig a társadalmi és egyéni többnyelvűség talaján kell állnia a társadalmi folyamatokban való részvétel jegyében.

<http://www.udaf.hu/docs/2022/Wiener%20Thesen-magyar%20ford%C3%ADt%C3%A1s-2022-11-28.pdf> (gesehen am 30. 11. 2022)